

Лакоћа задуживања последњих година подсећа на веселе седамдесете, када је Југославија радо узимала иностране кредите, када се добро живело, и када је постојала свест да се живи добро – превише добро. Тог осећаја данас нема, иако се Србија задужује више него седамдесетих, а спољни дуг упорно и безнадежно расте (28,4 милијарде долара крајем марта).

Југославија је свој динамични послератни развој делом заснивала на новцу који је стизао са Запада – прво у виду помоћи, а касније и у облику кредита. Крајем шездесетих година, када су југословенски гастарбајтери похрлили у Западну Европу, почеле су пристизати и дознаке из иностранства. Комбиновани прилив иностраног новца омогућавао је да Југославија инвестира, а да при томе не жртвује животни стандард, како су то чиниле остале социјалистичке земље.

Обиље капитала и „мека“ кредитна политика створиле су амбијент у коме су се инвестиционе одлуке, често политички инспирисане и усмеравање, доносиле олако. Предузећа нису превише бринула о обртним средствима, рачунајући на помоћ банака које су биле претворене у сервис привреде. Циљ је био да се предузећа, без обзира на њихову рентабилност, одржавају „изнад воде“, и то по сваку цену. Губици привреде су били социјализовани кроз банкарски систем и стални инфлаторни притисак је био неминовна последица овакве политике.

Постојала је, међутим, и друга, светлија страна. Део кредита које је Југославија добијала усмеравао је за изградњу инфраструктуре, дакле наменски и селективно. Послове су, наравно, обављала домаћа предузећа. Тако се поред изграђене инфраструктуре и нових радних места стицало и искуство које се касније продавало земљама Трећег света.

Део иностраних кредита је кроз банкарски сектор усмеравао привреди. Бољи и ефикаснији део привреде се убрзано модернизовао и био је у стању да тржишту (домаћем, понекад и страном) понуди довољно производа – не врхунских, али сасвим солидних. Банке су кредитирале искључиво куповину домаће робе, па је и то помагало

да она буде конкурентна, бар на домаћем тржишту.

Економска политика није била либерална, али је (то се данас јасније види) свакако била добра за грађане Југославије. Велики број људи је био запослен, мада се није претрзао од рада. У сваком случају, сиромаштво и очај нису били масовна појава као данас. Држава је обезбеђивала бесплатно школство, здравство, улагала је у културу, војску, неразвијена подручја, а да при томе није ништа продавала. Коначно, тај систем је створио предузећа и друштвено богатство од чије се продаје и данас живи и опстаје. Да није било ратова деведесетих, да се имовина није (транзиционо) продавала у бесцење, стварне размере тих вредност би биле много видљивије.

Србија и данас, као некада, добија финансијску помоћ, има висок прилив девизних дознака, агресивно се задужује, а поврх тога, распродаје све што се може продати. Узалуд. Све мањи број грађана има стални посао, економска криза је континуирана, а осећање живота, чини се с разлогом, све је трагичније. Иако економски систем апсорбује огромне количине иностраног капитала, инвестира се мало. Озбиљних инвестиција у инфраструктуру нема, сем у предизборним обећањима.

Један од важних узрока оваквог стања у вези је и са банкарским системом, начином како он данас функционише, као и његовом власничком структуром. Банке бескомпромисно и искључиво следе сопствени профитни интерес, и то најчешће краткорочни. Камате и провизије у Србији су међу највишим у Европи. Кредити се најрађе усмеравају тамо где банка може зарадити највише (нпр. кеш кредити), и тамо где се повраћај кредита најлакше може осигурати – хипотекарни кредити, хартије од вредности Народне банке итд. На листи приоритета финансирање производних инвестиција, као најризичније, на самом је дну.

Кредитна политика је рационална из угла банкарског сектора, али је погубна за неразвијено друштво. Сви ови трендови су погоршани власничком структуром банака. Стране банке у малој земљи су недодирљиве и могу чинити што им је воља. Природно је да инострани власници банака не осећају одговорност за домаћу економију, али је опасно да финансијски систем мале и неразвијене земље буде доминантно у страном власништву. Банкарство је крвоток привредног система, а не бизнис као „сваки други”. Из социјалистичке крајности у којој је банкарски систем био потпуно подређен интересима привреде, отишло се у другу, још гору.

Носталгија и дужничка фактографија

Пише: Небојша Катић
уторак, 20 мај 2008 13:02

Нема успешног модела аутономног привредног развоја који су финансирале иностране банке. Нема ни успешног развојног модела без чврсте и стабилне спреге привреде и банкарског сектора – дакле без савеза пословних елита. Ваља подсетити да ова симбиоза није социјалистички изум. Реч је о финансијском моделу који је био у центру немачког и јапанског привредног „чуда”, а на таквом финансијском темељу почивао је и развој југоисточне Азије и Кине. Србија ће тек зажалити што је уништила домаћи банкарски сектор – то није питање носталгије, већ економске фактографије.

(Политика)